

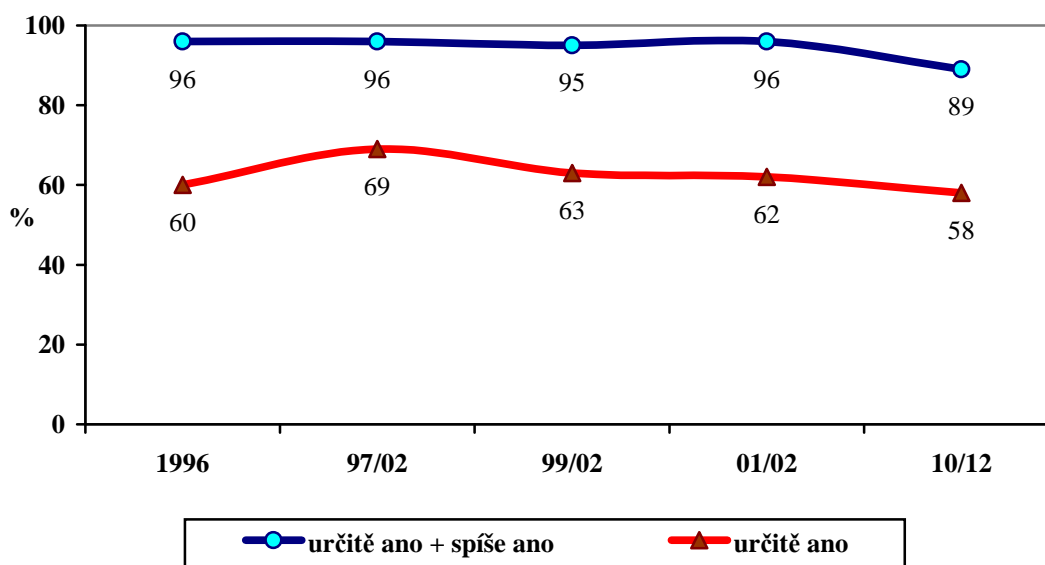
VĚTŠINA OBČANŮ SI MYSLÍ, ŽE ROZDÍLY MEZI LIDMI SE ZVĚTŠUJÍ, OVŠEM NEDOCHÁZÍ K TOMU SPRAVEDLIVÝM ZPŮSOBEM

Téměř 90 % občanů se domnívá, že za poslední desetiletí se zvětšily rozdíly mezi lidmi ve společnosti. Většina veřejnosti však pochybuje o tom, že zvětšování rozdílů je spravedlivé a že největší šance u nás mají lidé šikovní, schopní a pracovití. Čtyři pětiny lidí jsou dokonce přesvědčeny, že lidé u nás dnes dosahují bohatství především nepoctivou cestou a využívají při tom spíše svých konexí a známostí než svých schopností. Tři čtvrtiny občanů podporují názor, že rozdíly v příjmech mezi lidmi by se měly zmenšit a dvě třetiny veřejnosti by pomocí vyšších daní přerozdělovaly příjmy ekonomicky úspěšnějších ve prospěch méně úspěšných.

Citované výsledky pocházejí z výzkumu STEM provedeného na reprezentativním souboru obyvatel České republiky starších 18 let, který se uskutečnil ve dnech 30. 11.-6. 12. 2010. Respondenti byli vybíráni metodou kvótního výběru. Na otázky odpovídal rozsáhlý soubor 1223 respondentů.

Ke společnosti v období transformace patří prudké mobilitní procesy a zvětšování sociálních nerovností. Již v polovině 90. let česká veřejnost jednoznačně konstatovala, že rozdíly mezi lidmi v naší společnosti se zvětšily. Podle aktuálního výzkumu z prosince 2010 tento proces podle mínění výrazné většiny občanů pokračuje.

„Myslíte si, že se za posledních deset let zvětšily rozdíly mezi lidmi v naší společnosti?“ (v %)

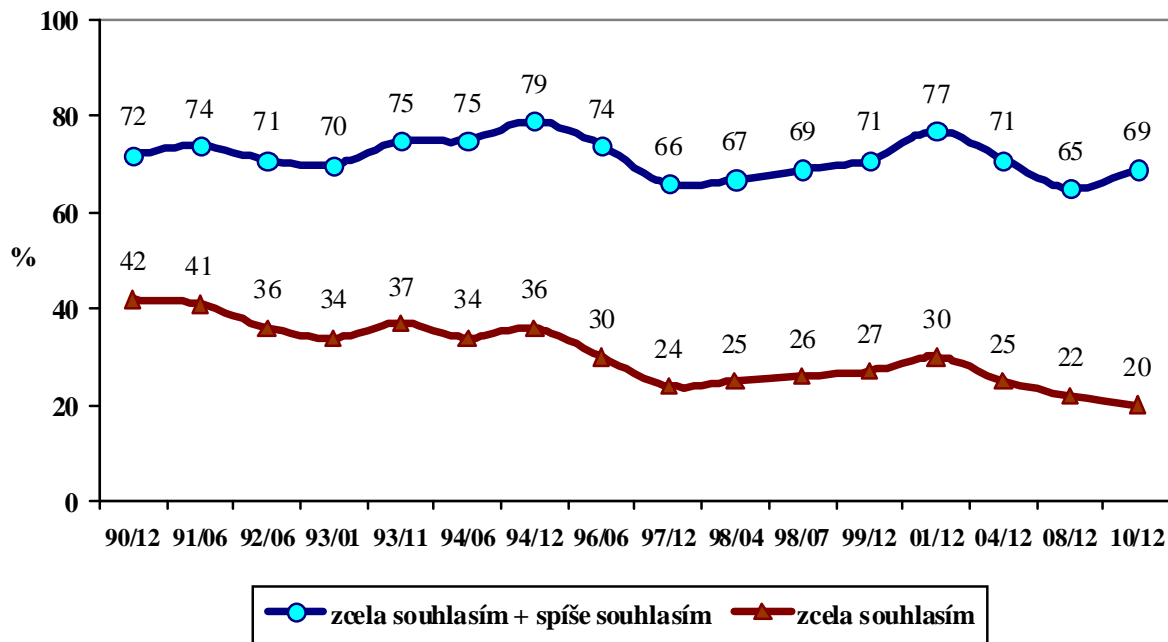


Pramen: STEM, Vztahy ve společnosti 1996, Trendy 1997-2010

Optimistická očekávání spojená se zvětšováním sociálních distancí (schopným bude dána možnost polepšit si a méně schopní zůstanou na svém) však podle názoru obyvatel České republiky zůstala nenaplněna. V populaci spíše převažuje mínění, že zvětšování sociálních nerovností je špatná věc. Výsledky výzkumů STEM přitom naznačují, že nevoli veřejného mínění nevyvolává jen samotný fakt zvětšování sociálních rozdílů, občanům vadí především nerovnost šancí. To, že se někdo stane úspěšným a jiný nikoli, je podle mínění veřejnosti dáno nespravedlivými okolnostmi.

Většina české veřejnosti považuje za správné, aby skutečně schopní lidé měli mnoho peněz. Tento názor je v dlouhodobé časové řadě poměrně stabilní, mění se však jeho intenzita, podíl odpovědí „určitě souhlasím“ se snižuje ve prospěch odpovědí „spíše souhlasím“.

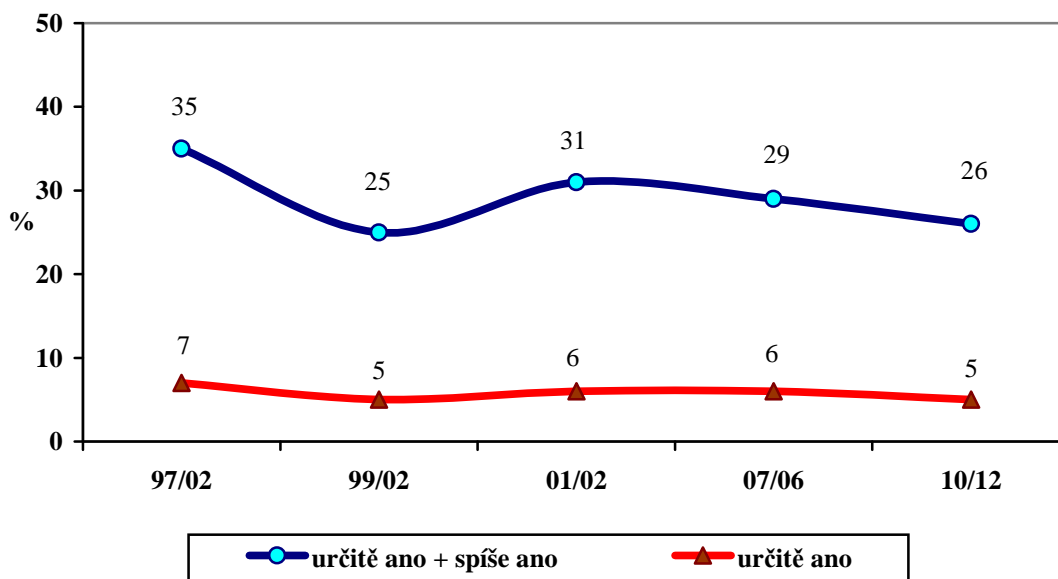
„Je správné, aby skutečně schopní lidé měli mnoho peněz, třeba i miliony.“ (v %)



Pramen: STEM, Ekonomická očekávání 1990-93, Trendy 1993-2010

Podle názoru většiny občanů ČR však současný režim nezaručuje všem stejné šance. Od druhé poloviny 90. let se podíl lidí přesvědčených o rovnosti šancí snížil na současnou jednu čtvrtinu populace.

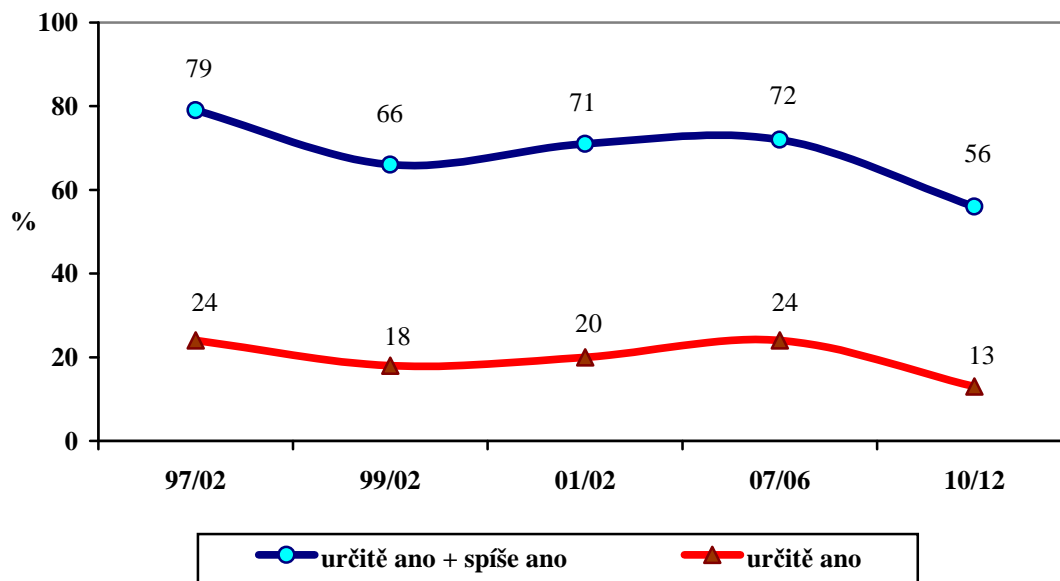
„Zaručuje současný režim stejné šance pro všechny lidi?“ (v %)



Pramen: STEM, Trendy 1997-2010

O tom, že šikovný člověk v naší společnosti může své schopnosti dobře uplatnit, je přesvědčena mírně nadpoloviční většina veřejnosti. V porovnání s výzkumem z roku 1997 jde o výrazné oslabení.

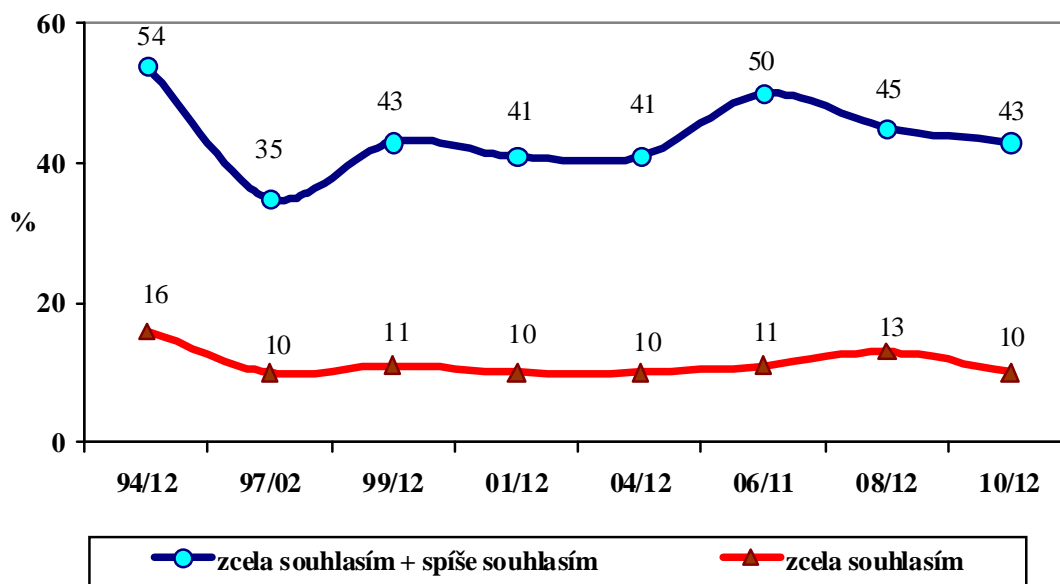
„Myslíte si, že šikovný člověk může v naší společnosti dobře uplatnit své schopnosti?“ (v %)



Pramen: STEM, Trendy 1997-2010

Dvě pětiny českých občanů vyjadřují souhlas s tvrzením, že nejvíce se v naší společnosti daří lidem, kteří jsou schopní a pracovití. Nadpoloviční většina respondentů s tímto výrokem nesouhlasí.

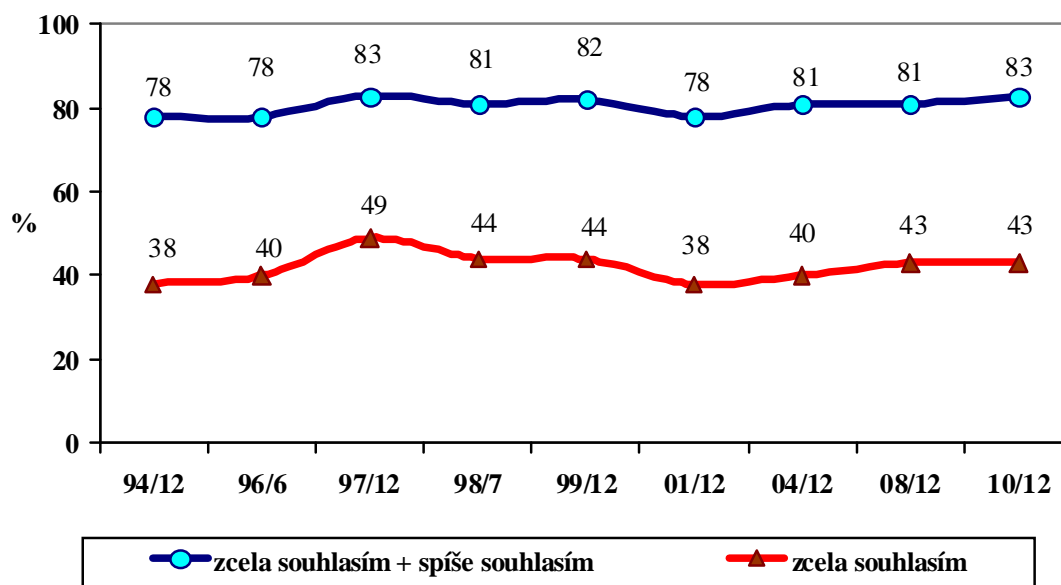
„Nejvíce se u nás daří lidem, kteří jsou schopní a pracovití.“ (v %)



Pramen: STEM, Trendy 1994-2010

Přesvědčení občanů o nespravedlivém rozložení šancí na úspěch v české společnosti můžeme ilustrovat na jednoznačně většinovém názoru, že lidé u nás bohatnou hlavně nepoctivým způsobem. Tento postoj je v českém veřejném mínění dlouhodobě stabilní.

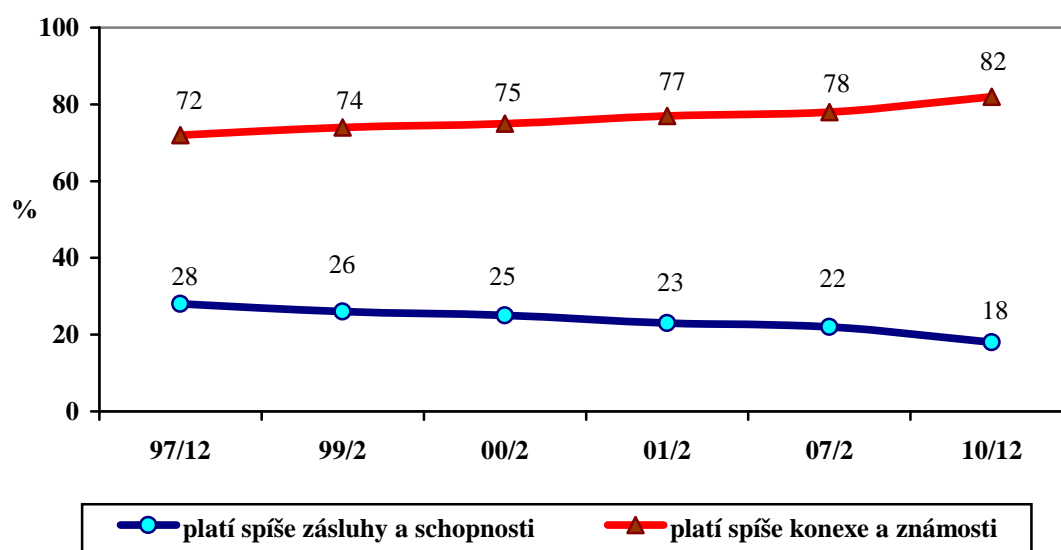
„Lidé u nás dnes bohatnou především nepoctivým způsobem.“ (v %)



Pramen: STEM, Trendy 1994-2010

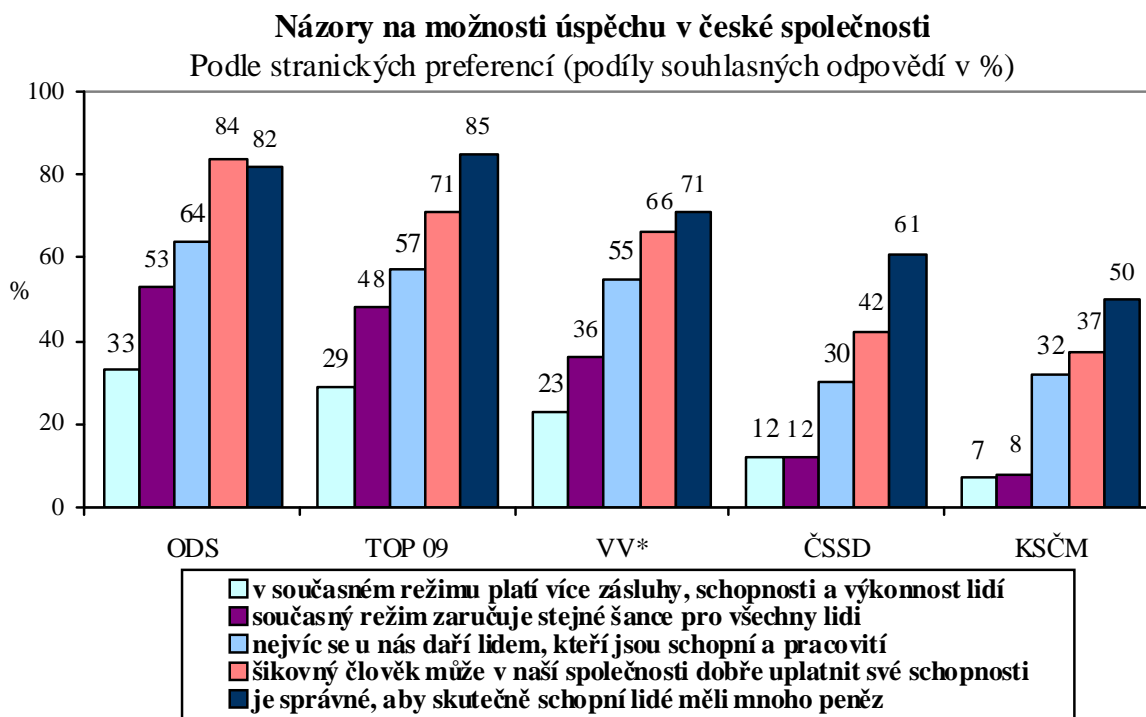
Výrazná většina respondentů je toho názoru, že větší šance na ekonomický úspěch mají lidé, kteří se mohou spolehnout na známosti, konexe. Zařazení do klientských struktur je tedy významnější okolností ekonomického úspěchu jedince než jeho schopnosti a výkonnost. Zastoupení tohoto názoru v populaci od poloviny 90. let mírně posílilo.

„Podle některých lidí v současném režimu platí více zásluhy, schopnosti a výkonnost lidí, podle jiných jsou naopak důležitější různé konexe a známosti. S kterým z těchto názorů spíše souhlasíte?“ (v %)



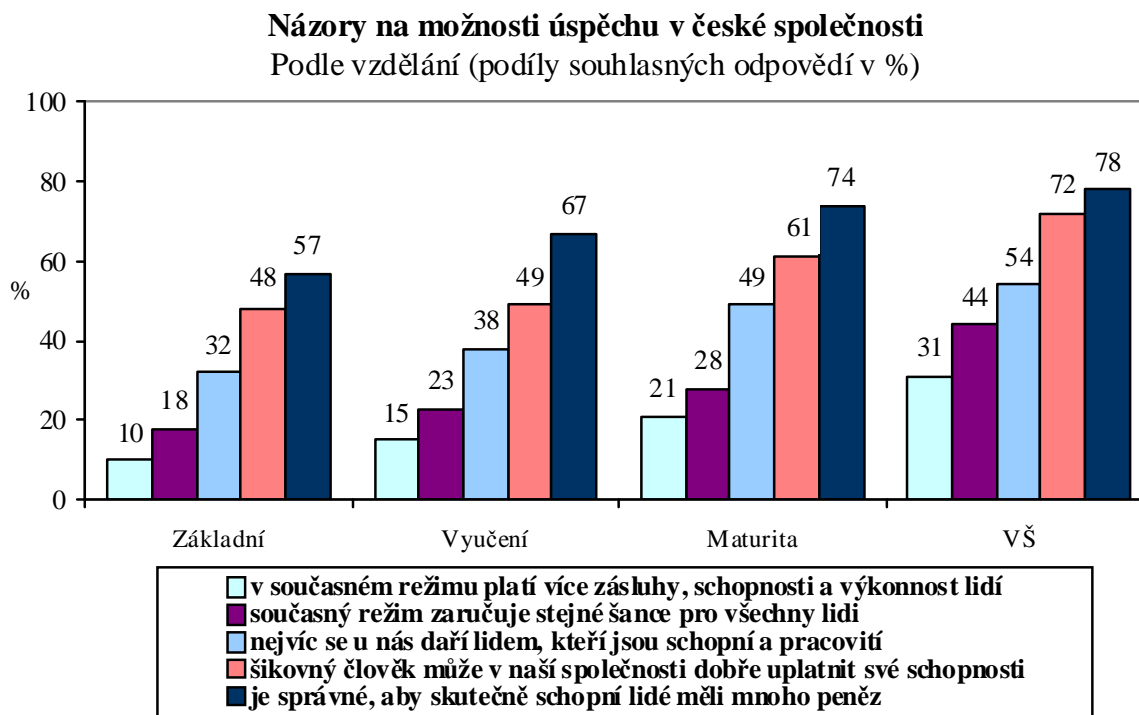
Pramen: STEM, Trendy 1997-2010

Názory na možnosti úspěchu v české společnosti jsou významně podmíněny vzděláním a politickou orientací respondenta. Lidé se středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním, stoupci pravice a příznivci ODS, TOP 09, v nižší míře také stoupci Věcí veřejných hodnotí šance na ekonomické sebeuplatnění příznivěji.



Pramen: STEM, Trendy 12/2010, 1223 respondentů starších 18 let

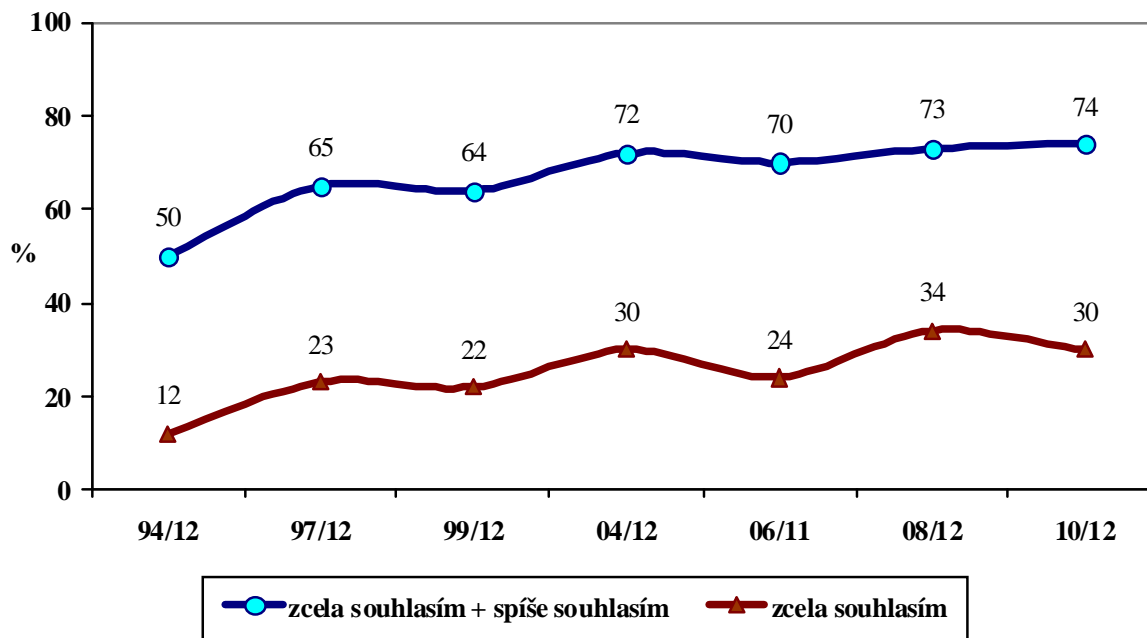
* Pozn.: Vzhledem k nízkým absolutním počtům příznivců Věcí veřejných v souboru je třeba považovat údaje za ně za pouze orientační.



Pramen: STEM, Trendy 12/2010, 1223 respondentů starších 18 let

Jedním z ukazatelů sociálních nerovností je rozdílnost příjmů. Třičtvrtinová většina respondentů se shoduje v názoru, že rozdíly v příjmech lidí by se měly zmenšit. Od první poloviny 90. let tento názor v populaci postupně posiloval, od poloviny minulé dekády je již poměrně stabilní.

„Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.“ (v %)



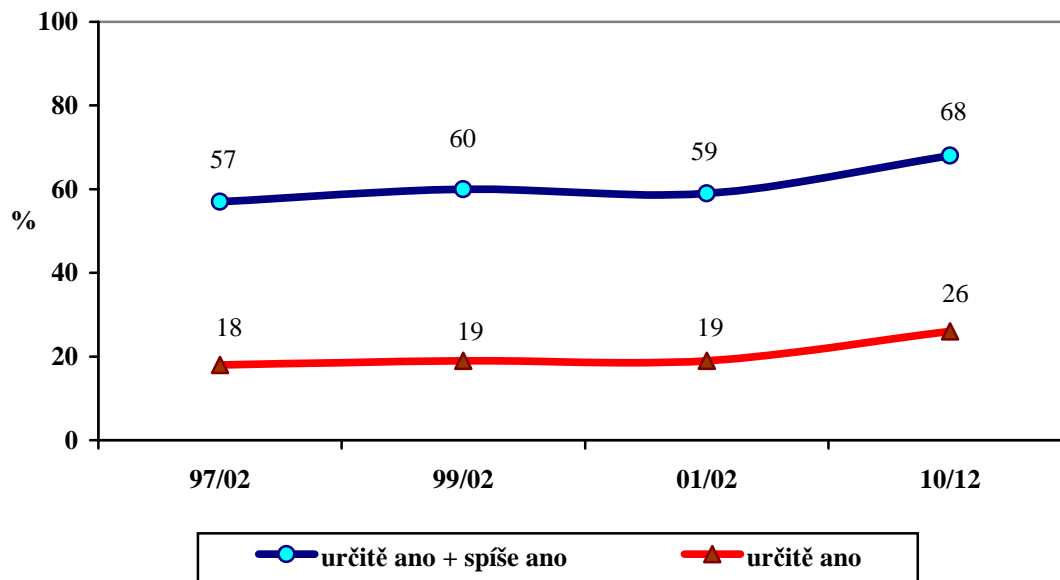
Pramen: STEM, Trendy 1994-2010

Představy veřejnosti o tom, jak zmenšení příjmových rozdílů zajistit, nejsou již tak jednoznačné. Obecně platí, že ve chvíli, kdy je navrhováno, aby redistribuce, dotace či jiný státní finanční příspěvek byly hrazeny z peněz daňových poplatníků, ztrácí tato opatření část svých příznivců. Podle většiny českých občanů je však spravedlivé, aby lidé s vyššími příjmy platili vyšší sazbu daně než lidé s příjmy nižšími. Dvoutřetinová většina populace tedy navrhuje, aby vláda pomocí vyšších daní přerozdělovala příjmy „bohatých“ ve prospěch těch, kteří na tom nejsou ekonomicky dobře. V porovnání s rokem 1997 tento názor v českém veřejném mínění posílil.

V názoru na plošné zvýšení mezd nezastává česká veřejnost jasné stanovisko. V dlouhodobém horizontu je populace rozdělena do dvou vyrovnaných táborů, polovina občanů souhlasí s tím, že kdyby se všem výrazně zvýšily mzdy, lidem by to pomohlo a české ekonomice neublížilo, polovina lidí však toto řešení odmítá.

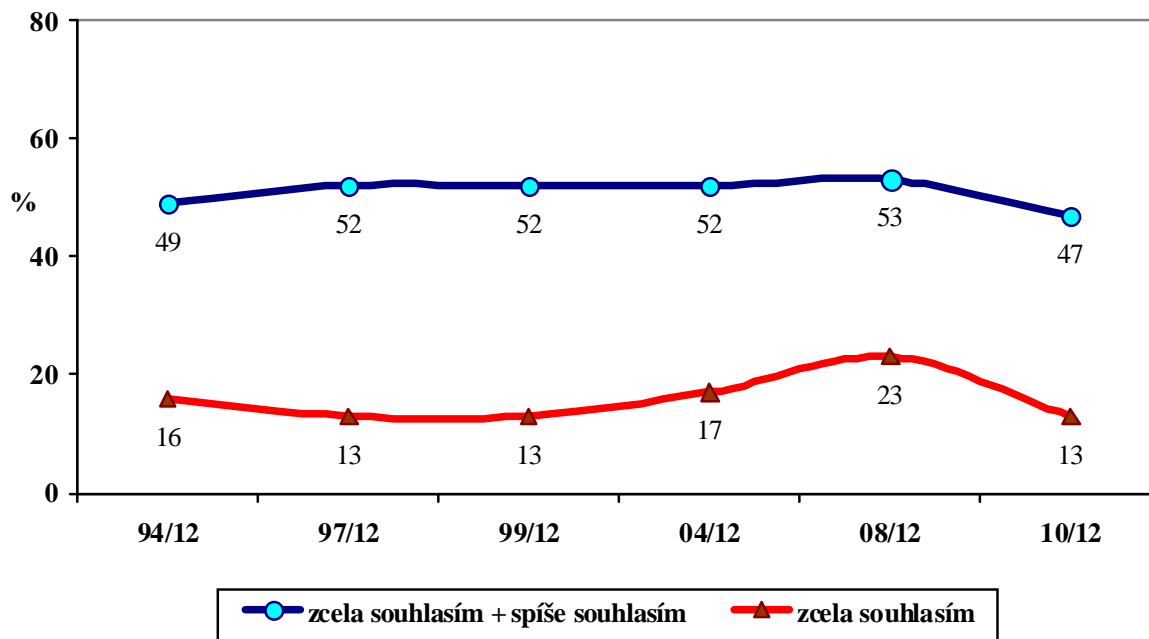
Pokud shrneme uvedené tři otázky na téma příjmů obyvatel, zjišťujeme, že třetina populace zastává ve všech třech ukazatelích souhlasné stanovisko (rozdíly v příjmech by se měly zmenšit, je třeba příjmy pomocí vyšších daní přerozdělovat a měly by se všem výrazně zvýšit mzdy). Další více než třetina občanů vyjadřuje souhlas ve dvou otázkách, v jedné nesouhlas. Jen 13 % populace zastává kategoricky nesouhlasný postoj.

„Měla by podle Vašeho názoru vláda pomocí vyšších daní přerozdělovat příjmy těch, kteří jsou na tom dobře, ve prospěch těch, kteří na tom dobře nejsou?“ (v %)



Pramen: STEM, Trendy 1997-2010

„Kdyby se všem výrazně zvýšily mzdy, lidem by to pomohlo a ekonomice by to neublížilo.“ (v %)



Pramen: STEM, Trendy 1994-2010